

Garai Renáta: A jogágak összefonódása és egymásra utaltsága a családi erőszak tükrében – a jog és az erkölcs „házassága”

Az alábbiakban arra vállalkozom, hogy röviden bemutassam a *jog és az erkölcs* kapcsolatát, illetve a *jóhiszeműség*, mint alapvető rendező elv megjelenését, vagy éppen annak hiányát a családon belüli viszonyokban, a kapcsolati erőszak komplex jelenségével összefüggésben. Fő célom annak igazolása, hogy az egyes jogágak bár elkülönültek jelennek meg jogrendszerünkben – és ez nem is lehet másként –, az egymásra utaltság vitathatatlan, az együttműködés hangsúlyozása kiemelkedő jelentőségű, végső soron pedig az egy töről fakadást nem feledhetjük az eljárások során, hiszen minden jogszabályt ugyanazon jogalkotói akarat hívott életre.

A 2013. évi V. törvény (Ptk.) a legelején, az Első könyv Bevezető rendelkezései között helyezi el az értelmezési alapelveket, így már az 1:3. §-ban megjelenik a *jóhiszeműség és tisztesség* elve. E körben kimondja kódexünk, hogy *a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően kötelesek eljárni. A jóhiszeműség és tisztesség követelményét sérti az is, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott.*

Magyarországon 2013. július 1. napjáig – az új Btk. hatályba lépéséig – a családon belüli erőszak ellensúlyozására nem volt önálló büntetőjogi tényállás. A hozzátartozók sérelmére elkövetett egyes bűncselekményeket korábban is szankcionálta a jogalkotó, azonban azok a törvényben elszórtan jelentek meg, a jelenleginél alacsonyabb büntetési tételkeretek között.

A jog, erkölcs, vallás szerepe a családi viszonyokban

Az egyes jogszabályok értelmezése alapvető jelentőségű, hiszen amíg nem ismerjük meg, vagyis nem tárjuk fel a jogalkotó valódi akaratát, nem alkalmazhatjuk helyesen az írott jogi normát sem. Minden esetben felmerül a kérdés, miért jött létre az adott jogszabály(hely), milyen problémák vagy éppen joghézagok okozták megalkotásának szükségességét, s nem utolsósorban milyen erkölcsi üzenete és tartalma van a társadalom tagjai számára.

Tudvalevő lesarkítva, hogy a törvényeket jogászok írják jogászoknak¹, ám az mindannyiunk számára értékrendet közvetít, kijelöli a nemzet állampolgári részére azt az irányt, amely a helyes és követendő.

Álláspontom szerint a jog, az erkölcs és a vallás közös kontextusban is vizsgálándó, de ezeket szétbontva, külön-külön értelmezve is helyel-közzel azonos végkövetkeztetésekre juthatunk. A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények tipikus jellemzője, hogy azt a sértettek – érthető módon – igyekeznek titokban kezelni, hiszen a csalódottság és szégyenérzet életük és létük alapja lett. A jog és az erkölcs abban hasonló, hogy mindkettő egyfajta normarendszer, amely a társadalomban együtt élő személyek számára iránymutatást ad a tekintetben, mit tehetnek meg és mit nem. Lényeges különbség azonban, hogy az erkölcsi vétségekért nincsenek írásban rögzített büntetési tételek² (míg a jogban igencsak léteznek), *tisztességtelen és rosszhiszemű* viselkedésünkért maximum lelkiismeret-furdalásunk támadhat. Vagy mégsem? Lesz valamiféle következménye efféle magatartásformáknak az egyes hatósági vagy bírósági eljárásokban?

Az erkölcs azon normák, szabályok, parancsok, értékítéletek összegzése, melyek magatartásunkat, cselekedeteinket a társadalmi jó, végső soron a közjó érdekében szabályozzák.³ Könnyen kijelenthetjük, hogy minden erkölcstelen, ami erőszakot alkalmaz másokon.⁴ Jómagam az erkölcsösséget és a jóhiszeműséget a belső tartással és értékrenddel hozom összefüggésbe, s bármennyire fájdalmas is, nem vagyunk egyformák: ami erkölcsös az egyik ember számára, az teljességgel elfogadhatatlan lehet egy másik személy részére.

A bizalom természetrajza bonyolult képet mutat, főként a családi erőszakkal érintett esetekben. Az állampolgári közösség kultúrájának és erkölcsi habitusának egyik meghatározó eleme a bizalom, mely az etikai lexikonok és kézikönyvek szerint olyan viszony egy másik személy cselekvéseihez és magához a személyhez, amelynek alapja meggyőződés az illető hűségében, lelkiismeretességében, becsületességében.⁵ Az erkölcs elvontan tekintve normákból, magatartási mintákból, erkölcsi kategóriákból és erkölcsi ideálokból áll, melyek természetüket tekintve előíró, elrendelő jellegűek (preskriptívek, Sollen-struktúrák), vagyis nem azt írják le ami ténylegesen van, hanem azt aminek lennie kell: a szabálykonform magatartást jutalmazták (elismerés, dicséret), a szabálysértőt pedig büntetik (elítélés, megvetés, kiközösítés). Bizonyos, alapvető erkölcsi kategóriák olyan értékduálokat, pozitív és negatív értékpárokat alkotnak, mint a jó és a rossz, a helyes és helytelen, az igazságos és igazságtalan, az erény és a bűn, a kötelesség és mulasztás, a felelősség és felelőtlenység, az érdem és érdemtelenység, a morális és immoralis, a lelkiismeretes és lelkiismeretlen, a becsületes és becstelen, a boldog és boldogtalan, az elismerés és a megalázás, a szeretet és gyűlölet.⁶

A jog olyan magatartási szabályok és azokhoz kapcsolódó egyéb magatartás-előírások (elvek,

célmeghatározások) összessége, amelyek keletkezése állami szervekhez kötődik, azokat az állam bocsátja ki vagy szankcionálja, a már kialakult magatartásszabályok megsértéséhez államilag kényszerintézkedések, hátrányok fűződnek, az adott társadalomban általános érvényesség mellett általánosan kötelezőek, és amelyek érvényesülését az állami szervek legitim módon végső soron kényszerrel ténylegesen biztosítják, így azok az emberek magatartásában, valamint a jogalkalmazó szervek gyakorlatában többnyire, statisztikai átlagként meg is valósulnak.⁷ Szűken vett értelemben: a jog állami kényszereszközökkel kikényszeríthető általános magatartásszabály – bevéstük már jogi tanulmányaink legelején. Az erkölcs és a jog között az a döntő különbség, hogy az erkölcsi normák ajánlottak, megszegésük legfeljebb a társadalom megvetését vonja maga után, de a jogszabályok megszegése azt is jelenti, hogy a tipikus helyzetekre előre megírt és gondosan megalkotott szabályrendszert szegtünk meg. A jogszabályokat követni kötelező, az egyénnek nincs mérlegelési lehetősége. Ha nem követi, tette büntetést von maga után.⁸ A zárt ajtó mögött megjelenő családi erőszak vonatkozásában ez utóbbinak kiemelt jelentősége van, mert az összes szereplőnek (ideértve a hatóságokat is) tisztában kell(ene) lennie azzal, hogy a rendszeresen megvalósuló, emberi méltóságot sértő ún. lelki terror, vagy éppen már a „kisebb fokú” bántalmazások is bűncselekményt valósíthatnak meg, s ezek megalapozhatják más egyéb hatósági, illetve peres és nemperes eljárások megindítását.

A jog-erkölcs-vallás világos és határozott elhatárolása talán azért sem lehetséges, mert ezt nem lehet megtenni. Először nem volt jog csak szokásjog, az ősi társadalmak tökéletesen megvoltak egyedileg strukturált világukban, szóbeszéd alapján terjedtek a hóhérok cselekedetei vagy az ítélőbíró döntése, ennek írásba foglalására nem volt szükség. Tényleg nem, hiszen egyszerű, cseppet sem bonyolult életükben, összetett gazdasági mechanizmusok hiányában, csere-bere alapon szerveződött társadalmakban és kultúrájukban mindezekre sem igény, sem szükség nem mutatkozott.

Magam úgy vélem, hogy a vallás és az erkölcs erősebb a jognál, mivel maga a jog az erkölcsből származtatható. Az erkölcs és a vallás talán egymással párhuzamos síkon fogható fel, a jog időnként csak kullogott mindezek után, egyidejűleg próbálta az írástudók gondolatait papírra vetni, az egyház útmutatásait továbbadni. Álláspontom szerint a gyökerek azonosak, a vallásból és az erkölcsből származik a jog, de ezt a közös utat később elágazások tarkítják, ösvények és útvonal választási lehetőségek jönnek létre, így a jog-erkölcs-vallás korai házassága ellenére nem feltétlenül együtt folytatják útjukat; nem biztos, hogy egymás mellett haladnak, és az sem, hogy ugyanoda érkeznek. A jog-erkölcs-vallás éles elhatárolása, megkülönböztetése bizonyára azért is várat magára, mert olybá tűnik ez a kérdéskör – szemléletes hasonlattal – olyan, mint egy pohár és a beletöltött víz: ha a tiszta,

teljesen száraz pohárba beletöltjük a vizet nedves lesz, vízcseppek keletkeznek rajta, ugyanakkor továbbra is teljesen elkülönül a pohár és a víz. Meg tudjuk fogni külön a poharat és külön a vizet, a kettő mégis egy, a pohár tartja a vizet, ahogyan a vallás és az erkölcs tartja meg a jogot, nélkülük szétfolyna, összetörne, szétcsúszna, alkalmazhatatlanná válna.

Magyarország Alaptörvényének első mondatja nem más, mint „Isten, áldd meg a magyart!”⁹ Nemzeti hitvallásunk, így egész jogrendszerünk alapja ez. Alaptörvényben nyilvánítottuk ki a magyar nemzet tagjaként, hogy „Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette. (...) Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait. (...) Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság. Valljuk, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki. Valljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet. (...) Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.”

A jogágak szükségszerű találkozási pontja – Közös gyökerek, szerteágazó irányok

Optimális esetben elképzelhetetlen, sőt értelmezhetetlen miért bánthanánk éppen szeretteinket, családtagjainkat, legföltettebb kincsünket, akiket épphogy védelmeznünk kell. A család Magyarország legfontosabb nemzeti erőforrása, a társadalom alapegységeként a nemzet fennmaradásának biztosítója. A család az a nemzeti és európai közös nevező, amelyet a lehető legnagyobb gondossággal kell védenünk. „Ha lenne azonban valamiféle varázsszék, mindenki szívébe be kellene vésni: az ember nem tulajdon, a gyermek sem tulajdon.”¹⁰ A kapcsolati erőszak e ponton fonódik össze a polgári és közigazgatási joggal – ekként a jóhiszeműséggel vagy rosszhiszeműséggel, a tisztességgel vagy tisztességtelenséggel -, mert ebben a témában minden mindennel összefügg, és olyan ok-okozati összefüggések figyelhetők meg, amelyek más bűncselekményi tényállás elemzése során nem feltétlenül mutatkoznak. A féltékenység már-már beteges mértéke, a kisajátítási és birtoklási vágy nemcsak büntetőjogi tényállás megvalósításához vezethet, az a valóságban szervesen kapcsolódik a sokszor párhuzamosan folyamatban lévő közigazgatási, polgári peres, illetve nemperes eljárásokkal.¹¹

A 2013.07.01. napján hatályba lépő új Btk. a XX. fejezetben, a *gyermekek érdekét sértő* és a *család elleni bűncselekmények* között szabályozza a Kapcsolati erőszak (új) tényállását

(212/A. §). A bűncselekmény elsődleges individuális *jogi tárgya* az egymással családi jellegű kapcsolatban lévő (vagy korábban ilyen kapcsolatban volt) személyek emberi méltósága, egzisztenciális biztonsága, önrendelkezése, személyi szabadsága és testi épsége, másodsorban pedig a családi típusú kapcsolatok tág értelemben vett erőszaktól való mentessége, ami nemcsak egyéni, de társadalmi érdek is.¹² A bűncselekmény védett jogi tárgya az általánosan szorosabb bizalmi viszonyt élvező és kiszolgáltatott helyzetben lévő hozzátartozók személyi biztonsága, testi integritásuk védelme.¹³

A bűncselekményi tényállásban sokan vannak a „potenciális” sértettek, és látható az is, hogy van jog, még hozzá nem csekélyebb, mint a büntetőjog ultima ratio jellege. De hol van az erkölcs, hol és miként érhető tetten a jóhiszeműség és a tisztesség? A jog és az erkölcs viszonya véleményem szerint a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekményeknél hangsúlyozottan megjelenik, főként abból az aspektusból, ha az erkölcsösséget a jóhiszeműséggel kontextusban vizsgáljuk. Jogi tanulmányainknak már az elején találkozunk a jóhiszeműség fogalmával, melynek ellentétét, a rosszhiszeműséget is azonnal látnunk kell. Amíg az egyes fogalmak meghatározásával „csak” elméleti szinten foglalkozunk, kétségtelenül találhatunk használható iránymutatásokat, de a gyakorlatban, egy konkrét ügy kapcsán már nincs egyszerű dolgunk a fogalmak valós tartalmát illetően. A jóhiszeműség és tisztesség elve elfogadott alapelv Európa bármely területén. Eredete a római jog koráig nyúlik vissza, ahol ezt a fogalmat a *bona fides* jelölte: jóhiszeműen akkor cselekszik az ember, ha alaposan hiheti azt, hogy amit tesz jogszerű. A mai korra és társadalmi viszonyokra vetítve ezt úgy mondanánk, hogy jóhiszemű az, aki nem tud, és nem is tudhatott ellentétes valóságról, míg rosszhiszemű aki erről tud, vagy tudnia kellett volna. A tisztesség alapelve ezen felül a jogok és kötelezettségek gyakorlása során egyfajta erkölcsi megalapozottságot takar. A rosszhiszemű személy nyilvánvalóan minden esetben felelősségre vonható, ugyanakkor a jóhiszemű elkövető esetén felelősségének hiányának megállapítása már nem következik ilyen automatikusan. Ennek oka, hogy a gyakorlatban a felelősség megállapítása tekintetében ugyan a jóhiszeműség-rosszhiszeműség elve az irányadó, de legalább ennyire meghatározó az elvárható magatartás elvének megléte vagy hiánya. A való világ sokkal színesebb és bonyolultabb, mint amit a jogi környezet tételesen szabályozni tud, így gyakran előfordul, hogy nehéz megítélni a felróhatóság létét, hiányát, így végeredményben nehezzé válhat a jogszabályok, bizonyítékok, körülmények és egyéb tényezők alapján, hogy a gyanúsított, illetve a polgári eljárásban résztvevő fél jó- vagy rosszhiszemű volt, felelősségre vonható-e avagy sem.¹⁴ A jóhiszeműség szinonimái lehetnek a bizalom és a bizakodás, a remény és a reménykedés, illetve a hit. Mindezek számunkra a szeretet mindenekfelett álló voltát jelentik, ekként amíg az egyik fél jóhiszemű és tisztességes, ráadásul nem ad okot arra, hogy vele szemben ettől eltérően viselkedjenek, ezt

másoktól is elvárhatja. De figyelem: ez nemcsak elvárás az egyik oldalról, hanem a törvényben deklarált, alapvető kötelezettség a másik oldalon.

A *fides* eredetileg nem erkölcsi fogalom volt, hanem eskü alapján létrejövő, vallási alapú kötelezettséget jelentett. Későbbiekben elveszítette szakrális színezetét, és egyik oldalról egy személy megbízhatóságát, szavahihetőségét jelentette, míg másfelől a vele szemben ezek alapján megnyilvánuló bizalmat. Helyes megközelítésben a *fides* azt a zsinórmértéket jelenti, amely alapján megállapítható, hogy az egyes konkrét szituációkban milyen konkrét norma alkalmazása indokolt. Fontos látnunk, hogy a *fides* eredetileg nem egy követelés teljesítésének mikéntjét meghatározó kritérium volt, hanem annak kizárólagos jogi alapját képezte. A szerződéses jogviszonyokban a korrektség és tisztesség elveinek megkövetelése a *fides* alapján már fokozatos fejlődés eredménye; erre a magasabb követelményt jelentő körülményre figyelemmel került a *fides* mellé a *bona* jelző. A jogalkalmazásban, minden óvatosság ellenére, számos jel mutat arra, hogy a jóhiszeműség és tisztesség régi-új elve – dualisztikus értelmezésének, a magyar magánjog legkiemelkedőbb tradícióinak, a nyugat-európai és az általános jogfejlődésnek megfelelően – újra szerepet kap. Így, mint arra Földi András monográfiájának végén találóan rámutat, a jog-biztonsági követelmények elismerése mellett a „bírák bátorsága és bölcsessége” segítségével realizálódhat a jog legalapvetőbb parancsa: *honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*, tisztességesen élni, másokat nem sérteni, mindenkinek megadni, ami neki jár.¹⁵

Adott a jog és számos jogszabály (büntetőjogi tényállás, gyermekvédelmi törvény stb.). Sokak nem tetszésére a büntetőjog ily módon beleavatkozott a családi viszonyokba, konfliktusokba, holott álláspontom szerint ebben a mélységben kifejezetten szükséges és érdemes volt. A bántalmazottak nem várhatnak segítséget mástól, hiszen éppen a négy fal között, az otthon melegében lehúzott redőnyök mögött érik őket a megaláztatások, a keserves pillanatok, a testi és lelki gyötrelmek. Az áldozatok félnek, sőt rettegnek. Féltik az életüket, gyermekeik életét, sokszor a szó szoros értelmében. Állandó és folyamatos fenyegetéseknek vannak kitéve, a manipulációban idővel teljesen kiégnek, elfáradnak. Jól ismert előttük az elkövetők által hangoztatott, „*ha elhagysz kicsinállak, megöllek*” és ehhez hasonló zsarolási technikák, de ők eszköztelenek. Félelmük nem megalapozatlan, hiszen ezek az emberek saját otthonukba nem megnyugodni, megpihenni érkeznek, hanem ellenkezőleg: a viták és veszekedések színterére, ráadásul mindezek élettani, egészségügyi, pszichés problémákat generálhatnak.

A családi viszályok többnyire nem büntetőeljárással kezdődnek, az tipikusan már a végkifejlet. Az Országgyűlés az élethez, testi épséghez és méltósághoz minden embert

megillető alapvető emberi jogok védelmében, összhangban a nemzetközi egyezményekkel és az Alaptörvénnyel, a hozzátartozók közötti erőszak visszaszorítása érdekében alkotta meg a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvényt (Hktv.). A törvény az 1. §-ban értelmező rendelkezésként leszögezi, hogy *hozzátartozók közötti erőszaknak minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység, illetve mulasztás.*¹⁶ Azonnal feltűnik, hogy ezen polgári jogi vetületű törvényünk büntetőjogi fogalmakat használ, az erőszak és a bántalmazás kifejezések viszont életidegenek a polgári jog világától. Ezekben az ügyekben – polgári nemperes eljárás keretében – nem büntető, hanem polgári ügyszakos ügyészek járnak el (fellépés), ami számukra is egy újfajta látásmódot keletkeztetett. A legfontosabb rendelkezést számomra a törvény II. fejezete tartalmazza azzal, hogy egyértelműen megjelöli a hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszert, számukra jelzési kötelezettséget ír elő, illetve rendezi az ennek elmulasztásáért járó fegyelmi felelősséget is. A hozzátartozók közötti erőszak megelőzéséhez kapcsolódó feladatot látják el a törvényben meghatározott alaptevékenységük keretében az egészségügyi szolgáltatást nyújtók¹⁷, a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók¹⁸, a közoktatási intézmények¹⁹, a gyámhatóság, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a pártfogó felügyelői szolgálat, az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek, a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása, illetve az egyesületek és az alapítványok. A családvédelmi koordinációért felelős szerv kezdeményezi azon személyek, illetve szerv alkalmazottjának fegyelmi felelősségre vonását, akik jelzési és együttműködési kötelezettségüknek nem tesznek eleget.

Ezen intézmények és személyek kötelesek jelezni, ha hozzátartozók közötti erőszak veszélyét észlelik, de természetesen ilyen jelzést más is (bárki) tehet.²⁰ Külön említést érdemel a törvény 17. §-a, mely szerint ha a bíróság polgári perben ideiglenes megelőző távoltartásra okot adó körülményt észlel, az e tényre vonatkozó adatokat – soron kívül – közli a rendőrséggel. Az okot adó körülmény e tekintetében nem más, mint a bántalmazás ténye, vagyis egy büntetőjogi kategória, egy büntetőjogi fogalom, maga a bűncselekmény. *A Hktv. által meghatározottak polgári nemperes eljárás keretei között zajlanak, ennek ellenére a jogalkotó mindvégig a bántalmazó, illetve a bántalmazott kifejezéseket használja, ami nem jelent mást, mint hogy egyik személy a másik sérelmére bűncselekményt követett el.* Az ideiglenes megelőző, valamint a megelőző távoltartás átmenetileg ugyan, de korlátozza a bántalmazó tartózkodási helyének szabad megválasztását, illetve szülői felügyeleti, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát. A valóságban ez nagyon komoly polgári jogi

„kényszerintézkedés”, sőt „büntetés”, hiszen köteles az ingatlant elhagyni és oda meghatározott ideig nem térhet vissza (ami az esetek többségében a közös lakás), addig valahová el kell költöznie és onnan munkába járni, ez idő alatt közvetve vagy közvetlenül sem léphet kapcsolatba a bántalmazottal.²¹

Az egyébként is bonyolult helyzetet tovább nehezíti, hogy a törvény a *rendőr szubjektív megítélésére* alapozza a döntés meghozatalát, a helyszínen kizárólag az ő kezében van a döntés joga, hogy az adott élethelyzetben kell-e, lehet-e ideiglenes távoltartást elrendelni vagy sem.²²

A kapcsolati erőszakot az *„ezerarcú szörny csapdájának”* nevezi a Magyarországon útjára indult kampány²³, melyek között vannak egyértelműen értelmezhetőek (pl. agresszív, erőszakos magatartás olyan személyek között, akik ismerik egymást, és valamilyen kapcsolati viszony köti össze őket), míg mások szinte láthatatlanok.

A kapcsolati erőszakban mindig jelen van valamiféle hatalmi-befolyási viszony, melyben megjelenik a szidalmazás, zaklatás, megfélemlítés, érzelmi és anyagi zsarolás, pénzügyi függőség kihasználása, fizikai, szexuális vagy lelki erőszak. Másik dimenziója a féltésből, féltékenységből eredő szabadságjogok korlátozása, látszólag a gyermekek érdekeit szolgáló cselekedetek elvárása; de megjelenik a teljes kontroll kialakítása, hamis köntösbe bújtatott szülői, nemi szerepek számonkérése, kikényszerítése formájában is. Amikor az erőszak fajtáiról – vagyis a kapcsolati erőszak bűncselekményi tényállásáról – beszélünk, megkülönböztetünk lelki, szóbeli (verbális), testi (fizikai), és gazdasági erőszakot. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy senkinek és semmilyen körülmények között nincs joga ahhoz, hogy erejével visszaéljen, vagy hogy bármilyen konfliktust erőszakkal oldjon meg annak érdekében, hogy másokat olyan dologra kényszerítsen, amit ők nem akarnak megtenni. A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények további jellemzője, hogy ezek hallatán először mindenkinek az jut eszébe, hogy valaki fizikailag bánt egy másik embert, agresszív cselekmények sorozata történik, hangos kiabálásokat lehet hallani. Egy családon vagy kapcsolaton belül még nehezebb ezt értelmezni, hiszen elvileg olyan emberek között történik, akik valaha szerették egymást. Olyan emberek között, akik nap mint nap együtt élnek, egy szobában alszanak, gyermekeik vannak, együtt mennek el nyaralni. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy már büntetőjogi értelemben vett bántalmazásról beszélünk akkor is, amikor valakit folyamatosan sértegetnek, fizikai erőszakkal vagy elhagyással fenyegetnek, gazdaságilag ellehetetlenítik, súlyos nélkülözésnek teszik ki. Bántalmazás továbbá az is, amikor valakit eltiltanak kedvenc tevékenységétől, munkájától vagy attól, hogy barátaival, családtagjaival kapcsolatot tartson, vagy amikor valakit a gyermekének

elvesztésével zsarolnak. A sértettek előtt nem ismeretlen a folyamatos hibáztatás, a teljes kontroll alatt tartás, mobiltelefonjuk nézegetése, a levéltitok megsértése (meg kell adniuk elektronikus levelezésük, illetve közösségi oldaluk profiljának jelszavát) azért, hogy az elkövető minden mozzanatukat követhesse.²⁴

Mindezek hallatán sokan felkapjuk a fejünket, mert nem értjük, igazából fel sem fogjuk. Aki nincs ebben a helyzetben, tényleg nem értheti, ezért fontos annak hangsúlyozása, hogy kezeletlen családi erőszak és a zaklatás sokszor elbagatellizált bűncselekménye ezeknél súlyosabb, élet elleni bűncselekmények megvalósításához vezethet.

Összegzés

A szemléletformáló kampányokra kétségtelenül szükség van, ám úgy tűnik még mindig nem elegendők. Ezen kezdeményezések fő célja, hogy minél szélesebb kör elérésével tudatosítsák azt, hogy a kapcsolati erőszak semmilyen formája nem elfogadható. Ahhoz, hogy mind a szemléletmódban, mind pedig a jogszabályi környezetben változások történjenek, jelentős intézkedéseknek kellett születniük. A Kormány nemcsak felhívta a figyelmet a kapcsolati erőszak problémájának súlyára, hanem tett is azért, hogy ez önálló bűncselekményi tényállássá váljon. Az Országgyűlés 2012. szeptember 17-én elfogadott határozatában egyetértett a családon belüli erőszak önálló büntetőjogi törvényi tényállásban történő szabályozásáról szóló népi kezdeményezéssel, majd az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) felállította a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal és a Belügyminisztériummal közös tárcaközi munkacsoportot, melynek célja az új büntetőjogi szabályozás kialakítása volt.²⁵ Látható, hogy már az előkészületek is az együttműködés irányába mozdultak el, a közös munkacsoport létrehozása éppen amiatt volt indokolt, mert mindezeknek nemcsak büntetőjogi, hanem számos más vetülete is van.

Feltétlen említést érdemel az Európa Tanácsnak a *nők és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Egyezménye* (CAHVIO), közismert nevén az *Isztambuli Egyezmény*. Az Egyezmény által meghatározott 4 fő irány: a megelőzés (Prevention), a védelem (Protection and support of victims), a megfelelő szabályozás (Prosecution of offenders) és a monitorozás (Integrated Policies).²⁶ A magyar Btk.-ban a gyermekek és család elleni bűncselekmények szinte teljes fejezete ezen Egyezmény rendelkezései, továbbá a nemzetközi vonatkozások alapján került megalkotásra.

Az Európai Unió egy nagyon erős jelzést küldött a tagállamoknak a ratifikáció

szükségességéről azzal, hogy mint nemzetközi szervezet 2017. június 13-án aláírta az Egyezményt. Hivatalos honlapja²⁷ részletes tájékoztatást ad a már megtett és tervezett intézkedésekről, emellett egy független szakértő csoport/testület (GREVIO) ellenőrzi a jogalkalmazást előre meghatározott vizsgálati mechanizmus szerint.²⁸ 16 ország már aláírta az Egyezményt, de még nem ratifikálta (köztük Magyarország sem)²⁹, 28 ország³⁰ viszont már mindent megtett azért, hogy saját jogába átültesse és hatályba is léptesse. A 25. ratifikálóként szereplő Németországot mérföldkőnek jelölte meg az Európa Tanács sajtótájékoztatója, amely nemcsak Németország, hanem egész Európa számára kiemelt jelentőséggel bír – nem mellesleg a menekülthullám és a migrációs problémák tekintetében is.

Hosszan sorolhatnánk még az önálló, de egymástól nem függetleníthető jogágak összefüggéseit, de talán már a fentiek alapján is látható ennek megkérdőjelezhetetlen volta. Igazolható, hogy a jogágak, szakágak olyan mértékben egymásra utaltak a családi erőszakkal érintett viszonyokban, hogy elkülönülni több okból sem tudnak. A kapcsolati erőszak új, önálló tényállása nemcsak a tetteges, testi sértéssel járó viselkedést, hanem „*az emberi méltóságot sértő, megalázó és erőszakos*” magatartásokat is büntetni rendeli, ami kifejezetten *alkotmányjogi* töltetű. Az Alaptörvény II. Cikke fundamentumot rögzít: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. Az I. Cikk (1) bekezdése egyértelművé teszi, az EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.*”

A Btk. külön fejezetben (XXI.) tartalmazza az *emberi méltóság és egyes alapvető jogok* elleni bűncselekményeket³¹, melyek alkalmazását a gyakorlat már többnyire kimunkálta. A jogforrási hierarchia csúcsán lévő Alaptörvény jelenti az összes jogszabály tartópillérét, azonban a kapcsolati erőszaknak az alkotmányosság nemcsak mellézköngéje, hanem az emberi méltóság megsértésének büntetőjogi tényállásban történő kifejezett megjelenítése³² erre kifejezetten ráirányítja a figyelmet, mert aki ezt megsérti, annak számolnia kell a büntetőjog végső eszközével.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Új Be.) egyetlen helyen említi a jóhiszeműséget, méghozzá az LXXIX. Fejezetben szereplő polgári jogi igény érvényesítése és elintézésének általános rendelkezései között. Az új Be. 555. § (1) bekezdése szerint ezekre a polgári perrendtartásról szóló törvény alapelveit kell alkalmazni azzal, hogy a vallomástétel tilalmára és a vallomástétel megtagadására vonatkozó rendelkezéseket a magánfélre és a

terhelte a polgári jogi igény érvényesítésével és elintézésével összefüggésben is alkalmazni kell, illetve az *igazmondási kötelezettség megsértése és a jóhiszeműség követelményével ellentétes magatartás tanúsítása esetén rendbírság kiszabásának nincs helye.*

Végezetül érdekességként szemléltetném, hogy a magyar joganyagokban a *jóhiszeműség és tisztesség* szó hányszor, és milyen kontextusban jelenik meg.

A *jóhiszeműség* 547 találatot eredményez, ennyi helyen találkozhatunk Magyarországon ezzel a kifejezéssel jogi normákban. Csak néhány példát említve: az EU joganyagában 23 helyen szerepel, az Európai Unió Bíróságai körében 8 helyütt található ezen szövegrészlet a joganyagban. A *jóhiszeműség* szó legnagyobb előfordulási aránya a Döntvénytárban van 2217 találati eredménnyel, majd ezt követi a közbeszerzés, amivel összefüggésben 296 helyen találkozhatunk ezzel a kifejezéssel. A HR és Önkormányzati Jogtár 52, illetve 45 találatot mutat, a törvényhozás, vita 57 találati eredményt kínál számunkra, míg törvényeink indokolása 30 helyen szerepelteti.

Fentieket összevetve a *tisztesség* kifejezéssel azt tapasztalható, hogy a Complex Jogtár a *jóhiszeműség*nél nagyságrendekkel több, 861 db találatot jelöl a magyar joganyagok között. Az EU joganyagok 24, az Európai Unió bíróságai 2 helyen említi. Szintén legmagasabb számban, 2050-szer a Döntvénytárban fordul elő, míg a közbeszerzés 285 helyen, a HR Jogtár 57, az Önkormányzati Jogtár pedig 34 helyen tartotta szükségesnek megemlíteni. A törvényhozás, vita 187, a törvények indokolása pedig 30 helyen rögzíti a *tisztességet*, mint szófordulatot.

Annak ellenére, hogy hangsúlyosan a Ptk. foglalkozik a *jóhiszeműség* és *tisztesség* alapvető követelményével, ez kimondva vagy kimondatlanul a jogrendszer egészére irányadó. Meggyőződésem, hogy a büntető, a polgári és a közigazgatási ügyekben is úgy kell eljárni, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható, a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során pedig minden ember köteles szem előtt tartani a *jóhiszeműség* és *tisztesség* követelményét, mint fundamentumot. Én a magam részéről hiszek abban, hogy a jogászoknak, valamint ezzel a témával bármilyen szektorban kapcsolatba kerülő szakembereknek hivatásként kell felfogniuk a rászorulókat, a kiszolgáltatottakat, a sérülékeny csoportok jogainak védelmét. Csak így, csak ezzel a belső tartással és értékrenddel lehetünk magunk is *jóhiszeműek* és *tisztességesek*, így tudunk tovább fejlődni és segítő kezet nyújtani az áldozatoknak, de ami a legfontosabb: bátran kijelenteni, hogy nemcsak jog van, hanem jogalkalmazás is, létezik hathatós, érdemi és értelmes segítség akár büntetőjogi, akár közigazgatási vagy polgári jogi „vitába” is keverednének.

Az alábbiakban egy konkrét jogesetrészlet kapcsán³³ ismertetem röviden a büntetőeljárással párhuzamosan folyamatban volt eljárásokat: *polgári peres*, *polgári nemperes*, *rendőrségi*, illetve *közigazgatási hatósági eljárást*, ami csak egy kiragadott példa közelmúltból, de tendencia jellegűnek is tekinthetnénk. Jelen ügyben – ahogyan számos másokban – éppen a házasság felbontásához vezető okok és körülmények (elkövetési magatartások) vezettek a polgári peres és nemperes eljárások megindításához, lényegében a sértettek sérelmére „folytatólagosan” elkövetett (bűn)cselekmények vezettek el odáig, hogy a büntetőeljárással párhuzamosan más eljárásokra is szükség legyen.

Zárójelben: A gyermek elhelyezésénél kulcsfontosságú és egyben főkérdés a kiskorú gyermek mindenképp felett álló joga. Elméleti alapvetés, hogy a gyermek elhelyezéséről a szülők döntenek, ez jelen ügyben meg is történt, sőt gyámhatóság előtt kötöttek írásbeli egyezséget a kapcsolattartásra vonatkozóan is, mindhiába. Alperesi apa rosszhiszeműsége az ügyben nem kérdőjelezhető meg, az ideiglenes hatályú elhelyezések pedig éppen azt a célt szolgálják (vagyis szolgálnák), hogy a bíróság jogerős döntéséig a gyermek a számára megszokott, saját környezetében, az őt védő szülője mellett lehessen. Gyermekvédelmi törvényünk rögzíti³⁴, hogy a gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a gyermeke testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket – különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást -, valamint az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást biztosítsa. A gyermek szülője köteles egyebek mellett gyermeke ellátásában közreműködő személyekkel és szervekkel, továbbá a hatóságokkal együttműködni.

De mi történik akkor, ha ez a valóságban nem így van? Mit tehet a gyermekétől elszakított szülő, akinek hónapokon keresztül (!) senki nem segít? Olykor nem sokat, néha pedig semmit.

Jogágak összekapcsolódása egy konkrét, de korántsem egyedi ügyben (5 db különböző eljárás, 5 elkülönült hatóság, számtalan bevonódott intézmény, és mindössze 1 család: anya, apa, kisgyermek):

Polgári peres eljárás: házasság felbontása + ideiglenes intézkedés iránti kérelem (szülői felügyeleti jog gyakorlásának szabályozása és járuléka)

Nyomozó hatóság (rendőrség) eljárása: ideiglenes megelőző távollattartás

Polgári nemperes eljárás: megelőző távollattartás

Gyámhatósági eljárás: kapcsolattartás gyámhivatali szabályozása

Büntetőeljárás: kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése

Óvoda, nevelési tanácsadó, jegyző, gyermekorvos, Magyar Orvosi Kamara, gyermekjóléti szolgálat, védőnő: folyamatos kapcsolattartás az édesanya részéről személyesen, írásban és telefonon egyaránt

Alperes édesapa és felperes édesanya egy internetes társkereső oldalon ismerkedtek meg, majd néhány hónapos együttélést követően házasságot kötöttek, mely mindkettejük első házassága volt. Közös lakóhelyük az édesanya tulajdonát, egyben különvagyonát képező ingatlan, amelyet a megismerkedésük előtt – szülői segítséggel – szerzett. Házasságunkból 2013-ban megszületett közös gyermekük, akit a fenti ingatlanban (alperesi apa elköltözéséig) közösen neveltek.

A házasság megromlásához vezető folyamat hosszú évekre nyúlik vissza, alperes emberi méltóságot sértő, súlyosan megalázó és bántalmazó magatartása lényegében a házasságkötést követően megkezdődött. Először csak szóval, majd később tettelesen is bántalmazta feleségét, aki mindezek ellenére újra és újra megbocsátott neki. Felperes a kisfiúval volt várandós amikor alperes első ízben megütötte, a gyermek megszületése után pedig gyakorlatilag a négy fal közé láncolta őket. Nem engedte babakocsival sétálni, vásárolni, később pedig már a szomszéd utcában lakó szüleihez sem mehetett át. A háztartási munkákon kívül minden egyéb elfoglaltságot megtiltott számára, a fiatal nőt testileg és lelkileg egyaránt nyomás alatt tartotta, ha ellenkezni próbált, azt drasztikusan megtorolta, több bántalmazásnak a kiskorú gyermek is szem- illetve fültanúja volt. A gyermek óvodai közösségbe kerülését követően alperes nem engedte vissza feleségét dolgozni, ezzel szemben viszont folyamatosan azt vetette a szemére, hogy ő tartja el őket, ezért alázatossággal tartoznak, ráadásul mindketten. A kisfiúval kapcsolatos viselkedési problémák ekkortájt erősödtek fel, ami eljutott egy olyan pontra, hogy az édesanya és az óvónők már szinte könyörögtek az édesapának, mert a kisgyermeknek sürgős orvosi, pszichológusi, és gyógypedagógusi segítségre volt szüksége (megj. a védőnő és a házi gyermekorvos is jelezte az aktivitás és figyelemzavart, a kevert specifikus fejlődési zavart, illetve az Asperger-szindróma vagy az autizmus kezdeti jeleit).

Alperes a gyermekkel kapcsolatban mindvégig azt hangsúlyozta, hogy az ő gyermekének semmi baja nincs, viselkedési problémái csak és kizárólag felesége „nemtörődömségére” vezethető vissza. Alperes az összes hatóság, illetve hivatalos személy előtt (óvoda, nevelési tanácsadó, gyermekjóléti szolgálat, védőnő, gyermekorvos) feleségét hibáztatta, a

szakemberek által a gyermek részére felajánlott segítségét visszautasította, a gyermek betegségére és viselkedésére vonatkozó tényeket minden fórumon tagadta.

Az életközösség megszűnése előtti időszakban alperes egyre több alkalommal, és egyre súlyosabban bántalmazta feleségét. Az utolsó bántalmazás estéjén végül felperes távbeszélőn segítséget kért a szüleitől akik a lányukhoz siettek, egyidejűleg értesítették a rendőrséget. Alperes – látva hogy felesége hathatós segítséget kapott, illetve tudva, hogy az ingatlan nem közös szerzemény, abban nincs tulajdonrésze -, a gyermek további tartására vonatkozó megállapodás nélkül elköltözött a lakásból. Néhány évvel ezelőtt távöltartás elrendelésére is sor került, de amint annak időtartama letelt, alperes visszament a családjához, elválni vagy elköltözni nem volt hajlandó, gúnyosan azt hangoztatva: *„na majd megnézem, hogy tudtok engem innen kirakni.”*

Alperes a szakítást követően folyamatosan hívogatta feleségét mobiltelefonon: olykor esedezve kérte felesége bocsánatát és szerelmet vallott, futárszolgálattal rózsacsokrot küldött részére és bonbont akasztott a kilincsre, de volt hogy ordibálva és fenyegetőzve megígérte, hogy minden erejét és pénzét erre szánva tönkreteszi az életét, amelyet a felperes számára egyetlen, és legfontosabb kulcstényezőn, a gyermekeken keresztül fog véghezvinni, mert így tudja leginkább (még az eddigieknél is jobban) bántani. Normális, lehiggadt állapotában alperes később már nem ellenezte a házasság közös megegyezéssel történő felbontását, a kezdeti időszakban úgy tűnt különösebb bonyodalom nélkül lezajlik majd a polgári peres eljárás; ettől függetlenül elindult a büntetőeljárás, melyben a gyanúsítottak felelnie kellett az elkövetett bűncselekményekért (kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése). Figyelemmel arra, hogy a felek közötti életközösség megszakadt és annak helyreállítására – a megszűnéshez vezető folyamat, illetve a különélés okainak alapján – nem volt kilátás, a házasság felbontása felperes végleges elhatározásán alapult, így benyújtotta az erre vonatkozó keresetet a lakóhelye szerint illetékes járásbírósághoz.

Az édesanya, bízva alperes jóhiszemű hozzáállásában, kereseti kérelmében nem kívánta teljes egészében magához vonni a kisgyermek szülői felügyeleti jogát, házastársi tartásra nem tartott igényt, alperessel a kapcsolattartásban és a gyermektartásdíj vonatkozásában is meg kívánt egyezni, mindvégig az egyezsége törekedett.

Felperes a saját tulajdonát (egyben különvagyonát) képező lakásban maradt a közös kiskorú gyermekkel, a házasság felbontása iránti per folyamatban volt, a gyámhatóság előtt egyezséget kötöttek a kapcsolattartás ideiglenes szabályozása érdekében (miszerint az édesapa minden második hétvégén elviheti a gyermeket a szomszédos megyében lévő tartózkodási helyére, a szüleihez), az édesanya pedig az összes kapcsolódó intézménnyel

együttműködött. Mindez hónapokon keresztül zökkenőmentesen zajlott, leszámítva azt, hogy a telefonos zaklatások, a folyamatos (éjszakai és nappali) SMS és Facebook üzenetek továbbra sem maradtak el alperes részéről.

A fordulat ezután következett be, amikor is a férfi egy alkalommal megjelent az óvodában, és ebéd után elvitte a kisfiút, akit azóta sem hozott vissza lakóhelyére. Az óvoda erről nem értesítette az édesanyát azon magyarázattal, hogy a jogerős ítéletig a szülők közösen gyakorolják szülői felügyeleti jogukat (eltérő döntés hiányában a kötelelem megszűnése után is), ekként az édesapa részére a gyermek kiadását nem tagadták meg.

Ezen tényre figyelemmel az édesanya még aznap délután segítséget kért a családsegítő szolgálattól, a gyámhatóságtól, a védőnőtől, illetve a helyi rendőrkapitányságtól, mert hiába hívta telefonon férjét, az nem vette fel neki a telefont, SMS-ben csak annyit írt: *„Nem kell felfordulást csinálnod, elhoztam a gyereket, mert nálam jobb helye van, én tudok vigyázni rá, nem úgy mint te.”*

Mindezeket tetézte, hogy az édesapa később még a gyermekorvost is felkereste, aki kiadta részére a gyermek egészségügyi kartonját és visszamenőlegesen a 17 napra szóló orvosi igazolást annak ellenére, hogy az édesanyától tudott a történetekről, és azt írásbeli nyilatkozatában kifejezetten ellenezte.³⁵

Az édesanya gyermeke visszaszerzése, illetve saját lakóhelyére történő visszajuttatása érdekében mindenhol falakba ütközött, az összes hatóság arról tájékoztatta őt, hogy a bíróság jogerős döntéséig közös a szülői felügyeleti jog, a másik szülő is éppúgy elviheti, nevelheti, gondozhatja a gyermeket, mint ő. Bárhová ment, mindenhol figyelmen kívül hagyták a közöttük fennálló gyámhatóság előtt kötött írásbeli megállapodást, de még maga a gyámhivatal is. Eltekintettek a gyermek óvodakötelezettségétől, ráadásul mindezt az óvoda még a 21. napon sem jelezte a gyámhatóság felé, azt megelőzően pedig a gyermekjóléti szolgálatnak sem, így intézkedési terv sem készülhetett.³⁶ Az édesanya mindvégig jóhiszemű eljárásával szemben alperes terhére kétséget kizáróan felróható, hogy a másik szülő *tudta és beleegyezése nélkül* vitte el közös kiskorú gyermeküket, ezen magatartása nyilvánvalóan rosszhiszeműnek tekinthető.

Az édesanya nem tehetett mást, mint ideiglenes intézkedésként kérte a házasság felbontása tárgyában folyamatban lévő eljárás szerinti bíróságot, hogy már a peres eljárás jelenlegi szakaszában állapítsa meg kizárólagos szülői felügyeleti jogát, mert nem kétséges, hogy alperes a legfőbb alapelvet, a *jóhiszeműség és tisztesség elvét* sértette meg azzal, hogy a

gyámhatóság előtti megállapodásuk ellenére tájékoztatása, tudta és beleegyezése nélkül vitte el közös gyermeküket, így tőle a rosszhiszeműség a jövőben is vélelmezendő.

A jóhiszeműség és tisztesség követelményét sérti az is, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott – fogalmaz a Ptk. A fent ismertetett ügyben alperes beváltotta erre irányuló fenyegetőzéseit. Ezek az esetek sajnos nem meglepőek, és nem is egyediek. A szülői felügyeleti jog vonatkozásában a „köztes állapotra” vonatkozóan – az érintettek számára – kétségtelenül joghézag tapasztalható, ezért *de lege ferenda* javasolható lehet, hogy erre vonatkozó indokolt kérelem esetén (ad absurdum ennek hiányában is), vagy már a kereseti kérelem beérkezésekor a bíróság ideiglenes hatállyal annál a szülőnél, abban az ingatlanban helyezze el a gyermeket, ahol a kiskorúnak addigi lakóhelye, otthona, megszokott környezete volt (lsd. gyermekek jogaira vonatkozó alapvető rendelkezések).

Az agresszivitás és brutalitás nem megengedett eszköz arra, hogy problémáinkat, nehézségeinket azzal oldjuk meg. Tényként rögzíthető a vizsgált esetek alapján, hogyha elcsattan egy-egy pofon, abból sajnos elég hamar több is lesz. Hol ezért, hol azért. Senki sem rongybaba vagy szexuális segédeszköz, amit a másik fél kedvére használhat. A partnerség, vagyis a jóhiszeműség, valamint a kölcsönös tisztelet, másként fogalmazva a tisztesség minden családi viszonyra és a szexualitásra is érvényes. Jogszerűen senkit nem lehet olyasmire vagy annak eltűrésére kötelezni amit ellenez, mert az már a kényszerítés büntetőjogi tényállását súrolhatja. Mindenkinek felelősséget kell vállalnia tetteiért, ami alól nem lehet mentség és kibúvó a drog vagy az alkohol sem, sőt a következetes bírósági gyakorlatban mindezek súlyosító tényezők. Ilyen állapotban is teljes felelősség terheli az elkövetőt cselekedeteiért, a kapcsolati-hozzá tartozói bántalmazások esetén ráadásul ezek többnyire sűrűsödni szoktak, nem pedig megszűnni, hiszen „kéznél van” a már módszeresen meggyötört és önbizalmától megfosztott áldozat.³⁷

Felkészülni és cselekedni – ez a magyar kezdeményezés egyik jelmondata. Nagyon sokan akkor lépnek ki – vagy próbálnak meg kilépni – a kapcsolatból, amikor már nincsen más lehetőség, mert valamilyen életveszélyes szituáció alakul ki. Ezen esetekben a bántalmazott mindent hátrahagyva menekül el otthonról, gyakran hivatalos okmányok, pénz és főként tervek nélkül. Lelkileg összetörve, fizikailag bántalmazva, fáradtan, sokszor éhezve, a teljes reménytelenségben találja magát, amit még elviselhetetlenebbé tesz az, ha a gyermek a bántalmazónál maradt. Nehéz ilyet mondani vagy leírni, de fel kell készülni azokra a helyzetekre, amikor lehet, hogy menekülni kell...³⁸ – foglalja össze üzenetét az áldozatvédelmi kampány.

Gondolatébresztőként – kommentár nélkül – ajánlom az alábbi kisfilmet (időtartam: 4 perc 23 másodperc) mind a gyermek- és családvédelmi hatóságok, mind pedig az elkövetők és a sértettek figyelmébe: <http://www.segelyszervezet.hu/hu/veddeszre>

1[□] A jogalkotás hosszú és bonyolult folyamat, az adott jogterület kiemelkedő tudósai, szakértői vesznek részt a normaszövegek kidolgozásában, olyan elméleti és gyakorlati szakemberek, akik legjobb ismerői az adott témakörnek. A jogalkotó által így megalkotott jogot kétségtelenül többnyire a jogalkalmazó szervek értelmezik, de nemcsak ők. Tartalmának megismerése mindenki számára lehetséges, a hatályos jogszabálysövegek bárki számára hozzáférhetők, így annak nem ismerése senkit sem mentesíthet polgári-közigazgatási jogi, vagy büntetőjogi felelőssége alól.

2[□] Természetesen ez alól kivételt képeznek az egyre több szektorban megjelenő Etikai Kódexek, amelyek megsértése fegyelmi és egyéb eljárások kezdeményezésére adhatnak alapot.

3[□] *A pedagógia etikája, az etika pedagógiája.* http://szjptk.iif.hu/toronyor/II_evf_1/etika.htm (megtekintés és letöltés: 2018.03.30.)

4[□] Sipőcz Norbert: *Az erkölcs és a jog fogalmának összehasonlítása.* <https://erettsegisegedlet.blogspot.hu/2009/06/az-erkolcs-es-jog-fogalmanak.html> (megtekintés és letöltés: 2018.03.30.)

5[□] Tomori Lajos (szerk.) *Etikai kislexikon*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1967., 28.

6[□] Gulyás Gyula: *Közszolgálat és etika* BCE Közszolgálati Tanszék Budapest, 2011., 1.

7[□] Szilágyi Péter: *Jogi alaptan.* 2014. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_jogi_alaptan/ch05s03.html (megtekintés és letöltés: 2018.02.01.)

8[□] Sipőcz Norbert: *Az erkölcs és a jog fogalmának összehasonlítása.* <https://erettsegisegedlet.blogspot.hu/2009/06/az-erkolcs-es-jog-fogalmanak.html> (megtekintés és letöltés: 2018.02.04.)

9[□] „Azután megáldotta őket Isten, és ezt mondta nekik: Szaporodjatok, sokasodjatok...” (1Móz. 1,22a, 1Móz. 1,28a). Az áldás a Magyar Katolikus Lexikon szerint jókívánság, jót előidéző szó, gesztus. Egy helyzet, egy személy számára Isteni kegyelmet kérni. Lehet-e ennél szebb és nemesebb egy jogforrási hierarchia csúcsán álló alkotmány értékrendje? Márpedig ha a jogalkotó az összes jogszabályt megalapozó Alaptörvényben áldást kér Istentől a magyarokra, akkor Magyarországon ezen felhatalmazás alapján megalkotott összes jogszabály a jog, az erkölcs és a vallás szoros összetételéből származik, melyre – ahogyan az Alaptörvény is fogalmaz – méltán lehetünk büszkék.

10[□] Hangoztatta több előadásában Popper Péter.

11[□] Így például házasság felbontása iránti perek, hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartási eljárások, szülői felügyeleti jogok problematikája, eljáró bíróság ideiglenes intézkedése iránti kérelmek stb. A tanulmány végén egy családi történeten keresztül mutatom be azt, hogy a kapcsolati erőszak miként ágyazódik be a polgári és közigazgatási jogi viszonyokba, miért nem lehet akár egy házassági bontóper kapcsán figyelmen kívül hagyni az azt megelőző eseményeket, és miért fontos a jogágak önálló, ámbar egymástól nem független rendszere, hiszen az összekötő kapocs maga az egymásra utaltság.

12[□] Jogtár/KJK-Kommentárok, modulok/Büntetőjog/Kommentár a Büntető törvénykönyvhöz (2012), Btk. 212/A §-ához

13[□] Polt Péter (Főszerk.): Új Btk. Kommentár, 4. kötet, Különös rész, XX. fejezet, A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013., 78.

14[□] Gábor Ament: *A jóhiszeműség néha kevés*. Siegler Ügyvédi Iroda / Weil, Gotshal & Manges, az Új Jogtár és az Ars Boni által meghirdetett 2016. évi cikkíró pályázat.
<http://arsboni.hu/johiszemuseg-neha-keves/>

15[□] Deli Gergely recenziója Földi András: *A jóhiszeműség és tisztesség elve*. Intézménytörténeti vázlat a római jogtól napjainkig. Publicationes Instituti Iuris Romani Budapestinensis, fasc. IX.) Budapest, 2001., 118.; BUKSZ 2002., 274.
<http://epa.oszk.hu/00000/00015/00027/pdf/07szemle05.pdf> Deli Gergely

16[□] 1. § (5) bekezdés: E törvény alkalmazásában hozzátartozónak kell tekinteni a Ptk.-ban meghatározott közeli hozzátartozókat és hozzátartozókat, valamint a volt házastársat, a volt élettársat, a bejegyzett élettársat, a volt bejegyzett élettársat, a gondnokot, a gondnokoltat, a gyámot, a gyámoltat.

17[□] Így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos

18[□] Így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ, gyermekjóléti szolgálat, gyermekjóléti központ, gyermekek vagy családok átmeneti otthona

19[□] Így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó

20[□] Számos kritika éri – nem alaptalanul – az ideiglenes megelőző (rendőrség rendeli el, 72 órára, határozatát a helyszínen hozza meg) és a megelőző távoltartás (a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye szerint illetékes járásbíróság dönt nemperes eljárásban, 60 napra) hatékonyságát; a megvalósításhoz szükséges intézményi háttér hiánya, a távoltartás idejének letelte utáni ismételt bántalmazások, bosszú, megtorlás stb.

21[□] Hketv. 5. §, Ptk. 4:178. § (3) bekezdésben

22[□] Tamási Erzsébet-Bolyky Orsolya: *A távoltartás gyakorlati alkalmazásának körülményei*, *Iustum Aequum Salutare*, 2014/4., 59.

23[□] Az 1991-ben alapított Ökumenikus Segélyszervezet Magyarország egyik legnagyobb, nemzetközileg is elismert karitatív szervezete. Az alapító egyházak összefogása ma már szakemberek, önkéntesek, adományozók és felelős vállalati partnerek egyre bővülő közösségeként segíti a bajbajutottakat és nélkülözőket. A Segélyszervezet a nemzetiségi, vallási és világnézeti hovatartozásra való tekintet nélkül, a legszigorúbb szakmai és átláthatósági követelményeknek megfelelően nyújt segítséget a rászorulóknak Magyarországon, a Kárpát-medencében és a nemzetközi közösség részeként.
<https://www.segelyszervezet.hu/hu/veddeszrekampany>

24[□] Ökumenikus Segélyszervezet: *Vedd észre, ha valami nincs rendben!*
<https://www.segelyszervezet.hu/hu/veddeszrekampany> (megtekintés és letöltés: 2018.03.30.)

25[□] Ökumenikus Segélyszervezet és Emberi Erőforrások Minisztériuma: Ha időben észrevesszük a jeleket, tragédiákat előzhetünk meg! Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere egy parlamenti nyílt nap megrendezését is kezdeményezte is a kapcsolati erőszak témájában.

http://napiaszonline.hu/aktualis/ha_idoben_eszrevesszuk_a_jeleket_tragediakat_elozhetunk_meg_49253/ (megtekintés és letöltés: 2018.03.30.)

26[□] Domokos Andrea (Szerk.): *A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése*. Domokos-Nemes-Havasi, Károli Gáspár Református Egyetem Budapest, 2017., 43-44.

27[□] <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home> (saját fordítás)

28[□] <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/calendar> (saját fordítás)

29[□] Bulgária, Horvátország, Cseh Köztársaság, Görögország, Magyarország, Izland, Írország, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxembourg, Moldovai Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Macedónia volt Jugoszláv Köztársaság, Ukrajna, Egyesület Királyság (megtekintés és letöltés: 2018.02.12.)

30[□] Albánia, Andorra, Ausztria, Belgium, Bosznia és Hercegovina, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Németország, Olaszország, Málta, Monaco, Montenegró, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália Románia, San Marino, Svájc, Szerbia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Törökország (megtekintés és letöltés: 2018.02.12.) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (saját fordítás)

31[□] lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, közösség tagjai elleni erőszak, egyesülési, gyülekezési szabadság, egészségügyi önrendelkezési jog, személyes/közérdekű adattal visszaélés, magánlaksértés, zaklatás, rágalmozás, becsületsértés stb.

32[□] Btk. 212/A § (1) bekezdés a) pont: „Aki... az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít...”

33[□] Az ismertetett esettanulmány rögzítése saját feljegyzésem alapján készült egy

személyes interjú és az iratok áttekintése alapján.

34[□] 12. § (1) és (4) bekezdés

35[□] „(...) A leírtakra tekintettel nyomatékosan kijelentem, hogy nem járulok hozzá kisfiam gyermekorvosi iratainak kiadásához, vagy a családorvosi karton más gyermekorvosnak történő eljuttatásához, egyidejűleg kérem a már kiállított orvosi igazolás visszavonását, megsemmisítését.

A Ptk. szerinti együttdöntési jog a gyakorlatban azt jelenti, hogy óvodába, iskolába csak a két szülő együttes döntésével (aláírásával) lehet be- vagy kiíratni a gyermeket, természetesen ugyanez vonatkozik a gyermekorvos megváltoztatására is. Abban az esetben, ha a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó intézmények, hatóságok és egyéb személyek a jogszabályokkal ellentétes módon járnak el, csorbítják ezzel a törvényes képviselői és a szülői felügyeleti jogokat, amelyért adott esetben fegyelmi felelősséggel is tartoznak. A doktornő a gyermeket nem látta, nem vizsgálta meg, és erre vonatkozó előzetes kérésem ellenére cselekedett, ezért tájékoztatom, hogy mindezeket jelentettem a Magyar Orvosi Kamara felé.”

36[□] Komolyak a következmények, mert a többször módosított nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nktv.), valamint a vonatkozó jogszabályok az igazolatlan hiányzások szankcióit konkrétan meghatározzák. A törvény 45. § (8)-(10) bekezdései szerint a jegyző gondoskodik az óvodai nevelésben részvételre kötelezettek nyilvántartásáról, a nyilvántartásból rendszeresen adatot közöl a köznevelési feladatokat ellátó hatóság számára. A 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 51. § (4)-(4c) bekezdései a szerint, ha a gyermek távolmaradását nem igazolják, a mulasztás igazolatlan.

- Ha a gyermek az Nkt. 8. § (2) bekezdése alapján vesz részt óvodai nevelésben, és egy nevelési évben igazolatlanul 5 nevelési napnál többet mulaszt, az óvoda vezetője értesíti a gyermek tényleges tartózkodási helye szerint illetékes gyámhatóságot és a gyermekléti szolgálatot. Az értesítést követően a gyermekjóléti szolgálat az óvoda bevonásával haladéktalanul intézkedési tervet készít, amelyben a mulasztás okának feltárására figyelemmel meghatározza a gyermeket veszélyeztető és az igazolatlan hiányzást kiváltó helyzet megszüntetésével, a gyermek óvodába járásával kapcsolatos, továbbá a gyermek érdekeit szolgáló feladatokat.

- Ha a gyermek igazolatlan mulasztása eléri a 11 nevelési napot, az óvoda vezetője a mulasztásról tájékoztatja az általános szabálysértési hatóságot.

- Ha a gyermek igazolatlan mulasztása eléri a 20 nevelési napot, az óvoda vezetője haladéktalanul értesíti a gyermek tényleges tartózkodási helye szerint illetékes

gyámhatóságot.

37[□] Ökumenikus Segélyszervezet: Vedd észre, ha valami nincs rendben!

<https://www.segelyszervezet.hu/hu/veddeszrekampany> (megtekintés és letöltés:
2018.03.30.)

38[□] Az Ökumenikus Segélyszervezet az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával
2014-ben társadalmi célú kampányt indított a kapcsolati erőszak ellen.

<https://www.segelyszervezet.hu/hu/veddeszrekampany> (megtekintés és letöltés:
2018.03.30.)